

อาหารสมอง

• วรการ์ณ สามโกเศศ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

“**เลือ**กเอาแล้วกันระหว่าง
ฉันกับแม่เธอ” “ระหว่างเรา
สองคน เธอเป็นคนเลือก”
“ถ้าไม่ฆ่ามัน มันก็ต้องฆ่าเราแน่” การคิด
แบบนี้มีพื้นฐานมาจาก “ข้อสอบปรนัย”
ซึ่งเป็นสิ่งที่ลวงตาและลวงใจจนสามารถ
ทำให้ปวดใจได้

ข้อสอบแบบที่มีเป็นข้อๆ ให้เลือก
โดยผู้ทำต้องเลือกข้อที่ถูกที่สุดคือ “ข้อสอบ
ปรนัย” ซึ่งต่างจาก “ข้อสอบอัตนัย” ที่เป็น
คำถามและให้บรรยายตอบ ข้อสอบชนิดแรก
มีตัวถูกเพียงตัวเดียวและต้องเป็นหนึ่งใน
ข้อที่ให้มาด้วย ในขณะที่ข้อสอบชนิดที่สอง
ผู้ตอบสามารถเขียนตอบได้อย่างเสรี จะใช้
คำตอบอะไรก็ได้โดยไม่ถูกติกรอบให้เหมือน
กรณีของ “ข้อสอบปรนัย”

ชีวิตที่มีคนกำหนดกรอบมาให้
เช่น เรียนหนังสือ 12 ปี ก่อนเข้ามหาวิทยาลัย
จบออกมาทำงาน มีครอบครัว ฯลฯ หรือ
ต้องเรียนวิชาต่างๆ ตามที่หลักสูตรกำหนด
มาให้ หรือต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่สังคม
มี หรือต้องทำตามค่านิยมของสังคมนั้นๆ
ชีวิตแบบนี้อาจเรียกได้ว่าเป็น “ชีวิตปรนัย”
(คล้ายชื่อหนังสือของอาจารย์โกมาตร
จึงเสถียรทรัพย์ เมื่อหลายปีก่อน)

ในทางตรงกันข้ามชีวิตที่ไม่เป็นไป
ตามกรอบที่สังคมหรือคนอื่นกำหนดให้
ทำตัวไป ตามใจชอบ ไม่ศึกษาเล่าเรียนตาม
หลักสูตรที่กำหนด มีความเป็นเสรีสูงจนไม่
ต้องการทำงานแบบออฟฟิศได้ ฯลฯ ก็อาจ
เรียกได้ว่า “ชีวิตอัตนัย”

ในชีวิตของมนุษย์นั้น ความเคยชิน

ชีวิตแบบปรนัย

กับ “สังคมปรนัย” ซึ่งประสบตั้งแต่แรก
เกิดทำให้มักมีวิธีคิด “ข้อสอบปรนัย”
ในการดำเนินชีวิตไปด้วยจนอาจนำไป
สู่การตัดสินใจที่ผิดพลาดอยู่บ่อยๆ

จากคำพูดแรกในย่อหน้าแรกสามมี
ไม่จำเป็นต้องเลือกระหว่าง “ฉันกับแม่เธอ”
เพราะมันไม่ใช่เรื่องของการเลือกแม่แต่
น้อย การปรับความเข้าใจ การปรับเปลี่ยน
พฤติกรรมของทุกฝ่าย อาจช่วยแก้ปัญหา
ได้โดยไม่จำเป็นต้องเกิดการณีต้องมีการ
เลือก

“ไม่ใช่พวกเราที่ต้องเป็นพวกมัน”
เป็นวิธีคิดที่ง่ายและเขลา ถ้าจะให้มันเป็น
ปรนัยจริงๆ ก็อาจมีคนอีกหลายกลุ่ม
ที่ไม่ใช่ทั้ง “พวกเรา” และ “พวกมัน” ก็เป็น
ได้ อาจมีอีกหลายกลุ่มที่ผสมความคิดความ
ชอบบางเรื่องข้ามกลุ่มผสมปนเปกันจน
นับกลุ่มไม่ถ้วน (ทำได้และไม่ผิดกฎหมาย)
จนเกิดมีตัวเลือกล้นไม่ถ้วน

อย่างไรก็ดี ไม่มีอะไรจะมั่งคั่งกว่า
ต้องเป็นตัวเลือกร่างๆ แบบปรนัย
ความขัดแย้งซึ่งเป็นสาเหตุแห่งการคิดว่า
มีกลุ่มโดยแท้จริงแล้วอาจไม่ใช่เรื่องของ
การแบ่งพรรคแบ่งพวกก็เป็นได้ อาจเป็น
เรื่องของความรู้สึกมนุษย์ที่แตกต่างกันตาม
ธรรมชาติ อย่าลืมนะว่าเราไม่เคยแบ่งกลุ่มคน
ตามวัยและห้าหั้นกันเพราะมีความคิด
ที่แตกต่างกันระหว่างคนอายุ 15 กับ 60 ปี
เราอมรับความคิดที่แตกต่างกันเนื่อง
จากวัยโดยไม่เคยแบ่งออกเป็น “พวกเขา”
หรือ “พวกเรา”

สำหรับ “ระหว่างเราสองคน” รู้ได้
อย่างไรว่าหนุ่มเขาจะเลือกคนหนึ่งคนใด
ของคุณ สองคน เขาอาจเลือกคนอื่นก็เป็นได้
หรืออาจไม่ต้องการเลือกเลยก็ได้เพราะไม่
เอาทั้งสองคน และก็ไม่มีคนอื่นด้วย การคิด
แบบนี้จึงสร้างความผิดพลาด ยิ่งไปกว่านั้น

มนุษย์นั้น
ความเคยชินกับ
“สังคมปรนัย”
ซึ่งประสบตั้งแต่

แรกเกิดทำให้
มักมีวิธีคิด

“ข้อสอบปรนัย”

ในการดำเนินชีวิต

ไปด้วยจนอาจนำ

ไปสู่การตัดสินใจ

ที่ผิดพลาดอยู่บ่อยๆ

ในโลกที่ “ชีวิตไม่ใช่ปรนัย” หนุ่มอาจปฏิเสธ
ที่จะทำใจหทัยข้อนี้ก็ได้ เพราะเขาไม่คิดว่า
จะต้องมีการเลือกเนื่องจากการมีแฟนสอง
คนพร้อมกันอาจเป็นสไตล์ชีวิตที่เขา
ต้องการและคิดว่าเป็นเรื่องธรรมดา
ก็อาจเป็นได้

“ไม่ฆ่ามัน มันก็ฆ่าเรา” เป็นวิธีคิด
ที่ช่วยนำคนไปสู่เรื่องปวดหัวให้พ่อแม่

ครอบครัวและตัวเองได้เป็นอย่างดี สำหรับคนที่มีนิสัยเจ้าคิดเจ้าแค้นซึ่งอาจติดมาจากการชอบดูหนังบู๊จีนั่น การคิดแบบปรนัยเช่นนี้ดูจะเป็นอันตรายที่ซัดออกได้ยาก พวกเขาเชื่อมั่นว่าคนมันไม่ได้มีชีวิตอยู่รอดเพราะการฆ่ากันป่าเถื่อนเหมือนสมัยอยู่ในถ้ำเมื่อ 50,000 ปีก่อน มนุษย์ปัจจุบันมีอารยธรรมที่ทำให้สามารถพูดจา ใช้เหตุใช้ผลกันได้ ถ้ามีความเชื่อในกระบวนการเช่นนี้อยู่บ้าง “ความคิดแบบปรนัย” ก็จะลดน้อยไป และสังคมอยู่กันได้ดีด้วยความสงบสุข

การคิดกันแบบปรนัยในสังคมไทยเป็นเรื่องน่าเห็นใจเพราะสิ่งแวดล้อมชวนให้คิดไปในทิศทางนี้ เมื่อเล่นหยกกันเป็นลมหายใจเข้าออก ก็เผชิญกับสภาวะ “ถูก” กับ “ถูกกิน” (สำหรับผู้รู้เลขล็อกสว่างหน้ามีแต่ “กิน ๆ ๆ” อย่างเดียว)

เมื่อคนจนยังมีอยู่ให้เห็นเต็มประเทศไทย ก็เห็นมีแต่ “คนจน” หรือ “คนรวย” เมื่อใดที่คนมีฐานะทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกันแล้วก็ไม่มีความจำเป็นต้องแบ่งคนออกตามฐานะมีจน วาทกรรม “อำมาตย์” “ไพร่” ก็มีผลช่วยให้คนคิดแบบปรนัยในหลายส่วนของประเทศ

ความคิดแบบปรนัยทำให้มนุษย์เห็นทางตันได้ง่ายกว่าความคิดแบบอึดนัยซึ่งอาจมีตัวเลือกเหมือนกันแต่มีจำนวนที่ไม่สิ้นสุด เนื่องจากไม่มีกรอบเป็นตัวชี้ตกำหนด การคิดพลิกแพลง การมีความคิดริเริ่ม การไม่ยึดติด การมีความอ่อนไหวปรับตัว ล้วนเกี่ยวโยงกับความคิดแบบอึดนัยทั้งสิ้น

เมื่อโดยแท้จริงแล้วชีวิตมนุษย์เปรียบเสมือนข้อสอบอึดนัย การคิดแบบปรนัยเพื่อแก้ไขปัญหาวีชีวิตจึงมักไม่ประสบผลสำเร็จ เปรียบเสมือนกับการเอาหนอตลูกกลมไปใส่สลักเกลียวเหลี่ยม